

Г. І. Груба,
д. держ. упр., доцент, Народний депутат України

КОНЦЕПТУАЛЬНІ ПІДХОДИ ДО ДЕРЖАВНОГО РЕГУЛЮВАННЯ РОЗВИТКУ ІНТЕЛЕКТУАЛЬНОГО КАПІТАЛУ УКРАЇНИ

G. Gruba,
PhD governance, associate professor, People's Deputy of Ukraine

CONCEPTUAL APPROACHES TO THE REGULATION OF INTELLECTUAL CAPITAL UKRAINE

Визначено основні перешкоди інноваційного розвитку в Україні, а саме: законодавча база з питань регулювання суб'єктів інноваційної діяльності, неналежна підтримка діяльності винахідників, раціоналізаторів, науковців, проблеми при входженні на міжнародний ринок, не реалізація освітнього та науково-технічного потенціалу у сфері інформаційно-комунікаційних технологій та науково-технічних досягнень. Розроблено інтегровану концепцію державного регулювання розвитку інтелектуального капіталу регіонів України, в якій наведено концептуальні моделі для вирішення проблем безсистемної реалізації в інноваційній та інформаційній сфері регіону.

The main obstacles for innovation development in Ukraine, namely legal framework for the regulation of business innovation, improper Activities for inventors, innovators, scientists, problems in entering the international market, not an educational, scientific and technological capabilities in the field of information and communication technologies and scientific and technological achievements. The integrated concept of state regulation of intellectual capital regions of Ukraine, which are conceptual models to solve problems haphazard implementation of innovation and information sector in the region.

Ключові слова: концепція державного регулювання, розвиток інтелектуального капіталу, інноваційний розвиток, інноваційна діяльність, інформаційна сфера.

Key words: the concept of state regulation, the development of intellectual capital, innovative development, innovation, information sector.

ВСТУП

В умовах виходу України з фінансової кризи основою стратегії економічного і соціального розвитку регіонів має стати реалізація відповідної концепції, спрямованої на запровадження інноваційної моделі структурної перебудови регіонів України, як високотехнологічних суб'єктів держави, що безпосередньо матиме вплив на реалізацію стратегії випереджального розвитку економіки, яка могла б гарантувати щорічні темпи зростання ВВП на рівні 16—17% та забезпечення на цій основі відчутного підвищення рівня життя населення.

Світовий досвід засвідчує, що таке зростання є практично реальним, але лише за умови створення розгалуженої інноваційної інфраструктури на основі науково-технологічного оновлення виробництва.

АНАЛІЗ ОСТАННІХ НАУКОВИХ ДОСЛІДЖЕНЬ

Розробці теоретико-концептуальних підходів до провадження технологій державного управління економікою у сфері нагромадження інтелектуального капіталу присвячено низку праць зарубіжних та вітчизняних учених, а саме: О. Алімова, Д. Белла, Дж. Гелбрейта, Б. Данилишина, Л. Діккенса, І. Єгорова, Л. Едвїдсона, М. Мелоуна, Т. Стюарта, Б. Андрушківа, О. Бутнік-Сіверського, Б. Малицького, І. Бистрякова, В. Геєця, Ю. Лисенка, О. Ляпунова, В. Микитенко, О. Новікової, Г. Савіної, О. Цибульова, А. Чухно, Я. Яцкова та ін. Віддаючи належне науковому здобутку попередніх наукових розробок, необхідно визнати, що невирішеними залишилися проблеми щодо розроблення дієвої державної економічної політики з формування інтелектуального капіталу та його складових в кон-

тексті модернізації національної економіки. Невирішеними лишилися питання щодо формування концепції державного регулювання розвитку інтелектуального капіталу регіонів.

ПОСТАНОВКА ЗАВДАННЯ

Завдання статті:

- визначити основні перешкоди інноваційного розвитку в Україні;
- розробити інтегровану концепцію державного регулювання розвитку інтелектуального капіталу регіонів України.

РЕЗУЛЬТАТИ

Так, на думку А. Кобця, стратегічною метою економіки України є гарантування стабільності розвитку на базі створення високоефективної соціально-орієнтованої економіки всіх регіонів, яка забезпечить високий рівень життя населення, мотивацію до трудової та підприємницької діяльності рівноправне партнерство у світовому економічному співтоваристві [1].

Основними перешкодами інноваційного розвитку в Україні є численні фактори такі, як:

- по-перше, законодавча база з питань регулювання суб'єктів інноваційної діяльності є недосконалою у наслідок недостатньо сформульованої стратегії науково-технологічного та інноваційного розвитку;
- по-друге, неналежна підтримка діяльності винахідників, раціоналізаторів, науковців, що мають завершені науково-технічні розробки, відсутність центрів трансферу технологій. Дана проблема безпосередньо впливає не тільки на розвиток національного господарства, але й на формування інтелектуального капіталу, бо результатом інтелектуальної діяльності є саме створення інтелектуальних, інноваційних високотехнологічних продуктів та послуг. За обставин незначної участі України на світовому ринку зменшується можливість просування інтелектуального продукту за межі України;
- по-третє, виникають вагомі проблеми при входженні на міжнародний ринок, так як кон'юктура світового ринку високотехнологічної продукції та послуг вже сформована;

— по-четверте, освітній та науково-технічний потенціал непевною мірою реалізується у сфері інформаційно-комунікаційних технологій та науково-технічних досягнень. Тому для активізації інноваційного розвитку в Україні потрібно створити потужну інноваційну інфраструктуру, сприяти створенню центрів трансферу технологій, що мають впливати на використання науково-технічного та інтелектуального капіталу України, охорони майнових прав на високотехнологічні товари та послуги на території держав, де вони впроваджуються у виробничу діяльність, розширення міжнародного науково-технічного співробітництва [2, 3].

За таких обставин необхідно систематизувати основні концептуальні підходи щодо формування інтелектуального капіталу регіонів України, які представляють собою систему державного регулювання у сфері інноваційного розвитку, економіки знань, інформатизації, електронного урядування, економічного та соціального розвитку, конкурентоспроможності регіональної економіки.

При цьому ефективно державне регулювання формування інтелектуального капіталу регіонів країни, можливе лише за умови реалізації масштабних стратегічних проєктів на регіональному та міжрегіональному рівнях, до яких необхідно залучати практично всі сектори національної економіки. Вибір оптимальної моделі регулювання даних процесів є досить складним, але важливим завданням для України.

У сучасних умовах, на нашу думку, доцільно поєднати в інтегрованій концепції державного регулювання розвитку інтелектуального капіталу регіонів України концептуальні моделі для вирішення проблем безсистемної реалізації в інноваційній та інформаційній сфері регіону для відвернення ризиків та загроз економічному зростанню.

Підкреслимо, що інтегрована концепція, яка поєднує дві компоненти (комплексну і ресурсно-фінансову), — є узагальненим відображенням структурно-логічної схеми дослідження, а розроблені заходи за використання практичного інструментарію — є відтворенням можливих шляхів реалізації національних інтересів.

Головна мета зазначеної концепції — забезпечити високий рівень ефективності управління використанням інтелектуального капіталу на регіональному рівні. Вона здійснюється у процесі реалізації моделі оптимального використання інтелектуальних ресурсів та ініціювання процесів формування, нагромадження і резервування інтелектуального капіталу регіонів України з метою підвищення рівня їх конкурентоспроможності та відновлення конкурентних позицій на зовнішньому і внутрішньому ринку країни.

Основні структурні елементи пропонованої до використання інтегрованої концепції зумовлені існуванням груп взаємозалежних чинників внутрішнього та зовнішнього середовища. Останні ж, належать до наступних економічних факторів: рівень глобалізації, вихід на світовий ринок, інтернаціоналізація торгівлі. Крім того, перехід до інтелектуальної економіки, створення її політико-правового підґрунтя, нововведення в техніці та технологіях, екологічна сфера — новий чинник, що активізує інтелектуальний капітал і висуває до нього відповідні вимоги. Це — некеровані чинники. Доцільно здійснювати оцінювання/прогнозування їхніх параметрів за результатами перманентного моніторингу. При цьому, зауважимо, що процедури оцінювання та аналіз вагомості їхнього впливу — є основою для визначення складу дієвих технологій управління формуванням інтелектуального капіталу регіонів.

Підкреслимо, що внутрішніми керованими чинниками є наступні: інтелектуальний потенціал економічно активного населення, організаційна його структура, головні принципи та методи управління, головні засоби мотивації праці, прийняття управлінських рішень, виконання визначених планів і завдань, сучасна інформаційна база та ін.

Відтак, зазначимо, що процес управління формуванням інтелектуального капіталу регіонів охоплює багатомірні процедури із:

- планування процесів формування та розвитку інтелектуального капіталу;
- їх організацію та коригування цільових орієнтирів розвитку;
- накопичення й нарощування інтелектуального капіталу;
- контролювання процесів трансформації;
- розроблення засобів і заходів із мотивації формування системи наука-підприємство-ринок та узгодження інтересів її складових за формування та розвитку інтелектуального капіталу тощо.

Зазначене дозволяє визначити масштаби попиту на інтелектуальні продукти і підвищити зацікавленість основних їх споживачів як внутрішніх, так і зовнішніх.

Основні характеристики формування інтелектуального капіталу регіонів зумовлені ініціюванням процесів у межах творчої атмосфери, яка створює сприятливі умови для його трансформації та нарощення. А виникнення синергетичного ефекту, функціонування замкненого циклу "наука — підприємство — ринок" забезпечить збалансованість між попитом і пропозицією. Зва-

жаючи на викладене вище можна зазначити, що представлена структура інтегрованої концепції формування інтелектуального капіталу являє собою складну трирівневу систему:

— перший рівень — сукупність пропозицій та ідей щодо реалізації загальної стратегії, що забезпечують довготривалий ефект;

— другий рівень — сукупність поточних планів і програм із забезпечення формування та реалізації нової стратегії;

— третій рівень — розробка і реалізація Загального плану формування інтелектуального капіталу на підставі розроблених детальних програм, а також оптимізаційних рішень.

З авторського погляду, реалізація запропонованих процедур дозволить сформувати та реалізувати оптимальну для України модель розвитку інтелектуального капіталу регіонів.

При цьому, визначальною ознакою нового етапу соціально-економічного розвитку регіонів України, у разі реалізації інтегрованої концепції, стає визначальна роль інновативно-інформаційних чинників розвитку.

Відтак, їх базис передбачає впровадження ключових елементів у робочу силу, а саме:

— підвищення рівня освіти та кваліфікації;

— набуття позитивного досвіду практичної діяльності;

— інтелектуалізація соціально-культурної сфери тощо.

Зазначене і спричинить у найближчому майбутньому формування умов для виникнення принципово нового типу розширеного виробництва, яке базуватиметься на інноваційних знаннях. При цьому фундаментальні та прикладні знання, конструкторські розробки й інформація (інформаційний ресурс), а також машинні заходи їх обробки стануть основною рушійною силою реалізації інноваційної моделі розвитку, тим самим спричинюючи регенерацію економічної системи до життєздатної форми.

Динамічний процес становлення нових форм організаційно-економічних відносин на різних рівнях управління базується на відмові від виключно технократичного бачення наслідків упровадження управлінських, економічних і технологічних процесів. Тому нагромадження інноваційних чинників впливу на регіон, особливо на еволюцію його інвестиційних, трансформаційних процесів, дозволяє констатувати необхідність реалізації принципових положень функціонування постіндустріальної економіки як системного утворення надзвичайного рівня складності.

Глибинні наслідки перетворень більш ніж очевидні:

- змінюється виробничий базис українського суспільства;

- оновлюються принципи його конструювання;

- матеріально-речові елементи внутрішнього середовища доповнюються потенціальними можливостями пристосування українського соціуму та його еліти до соціально-економічної реальності.

Тому якісне оновлення виробництва значною мірою полягає саме у висуванні на перший план сукупності граничних ресурсних, сировинних, науково-технічних і технологічних можливостей регіону, а також гармонізації та досягненні цільових орієнтирів економічного зростання.

Певним чином, підсумовуючи вищевикладені висновки, констатуємо, що на сьогодні в Україні у більшості видів економічної діяльності відбуваються або намічаються ентропійні процеси, що поступово набувають патологічного характеру. Зростання ролі освіти як чинника системної трансформації пов'язане безпосередньо з виникненням інтелектуально-виробничого феномена — інтелектуального капіталу, що складається з набу-

тих знань, навичок, мотивацій і енергії, якими наділені фахівці, хоча останні можуть їх використовувати на власний розсуд протягом певного часу.

Доводиться констатувати — сучасна тенденція падіння в Україні інтересу до отримання високого рівня кваліфікації, зниження мотивації до системного процесу набуття знань не забезпечує розширення, поглиблення та інтенсифікації процесу вироблення, нагромадження, трансформації, трансляції, поширення і практичного використання інтелектуального капіталу — головного джерела нарощення потенціалів системно-універсального функціонування та розвитку українського соціуму на сучасному етапі історії.

При чому власне питання освоєння, розвитку і використання інтелектуального капіталу відіграють, на даний час, провідну та вирішальну роль у комерційній, підприємницькій, виробничій і зовнішньоекономічній діяльності регіонів й організацій усіх форм власності.

Проте процеси формування зазначеної компоненти, її нагромадження, поступаються "сировинному захопленню" — тобто на даний час провадиться лозунгова політика формування інтелектуального капіталу регіонів України.

Зазначене вимагає негайної реалізації дієвого механізму державного регулювання розвитку інтелектуального капіталу регіонів України з метою прискорення процесів модернізації останньої.

ВИСНОВКИ

Таким чином, запропоновані заходи дозволять на практиці реалізувати концепцію повного інноваційного циклу: фундаментальні наукові дослідження — пошукові наукові дослідження — розробки — створення дослідних зразків нової техніки — виробництво товарної продукції — комерціалізація результатів наукових досліджень і передача технологій і наукоємної готової продукції з університету в промисловість, а також кадрове забезпечення.

Для втілення положень даної концепції в життя необхідне також відповідне законодавче забезпечення, яке б надавало більш широкі права як окремим членам колективу, так і університету в цілому і яке б на перше місце ставило би інтереси виробника у результатах своєї праці.

Література:

1. Кобець А.С. Вища освіта як прибуткова сфера фінансових інвестицій для держави / А.С. Кобець // Інвестиції: практика та досвід. — 2009. — № 18. — С. 73—75.

2. Дмитренко Г.А. Людиноцентрична освіта як імператив підвищення якості життя населення України / Г.А. Дмитренко // Економіка та держава. — 2009. — № 2. — С. 39—42.

3. Домбровська С.М. Удосконалення механізмів державного управління у сфері реформування вищої освіти як одна із заповук якості навчання / С.М. Домбровська // Держава та регіони. Серія: Державне управління. — 2010. — № 3. — С. 142—145.

References:

1. Kobets, A.S. (2009), "Higher education as a profitable field of financial investments for the state", Investments: Practice and Experience, vol. 18, pp. 73—75.

2. Dmitrenko, G.A. (2009), "Man-Imperative education as improving the quality of life Ukraine", Ekonomika ta derzhava, vol. 2, pp. 39—42.

3. Dombrovska, S.M. (2010), "Improving governance in higher education reform as one of the keys to quality education", Countries and regions. Series: Public Administration, vol. 3, pp. 142—145.

Стаття надійшла до редакції 23.01.2014 р.